

بررسی نگرش دانشجویان مامایی نسبت به طب گیاهی و کاربرد آن در مامایی

سمیه مکوندی^{1*}، شیرین زرگر شوشتی²

چکیده:

شناخت طب گیاهی از سوی پزشکان و دانشجویان شاخه‌های پزشکی جهت ارائه‌ی مشاوره به بیماران، امری ضروری است. با توجه به کاربرد روزافزون طب گیاهی در علم مامایی و با توجه به اینکه بر طبق مطالعات تقریباً نیمی از استفاده‌کنندگان طب سنتی زنان سنین باروری می‌باشند، ارزیابی نگرش ماماها و دانشجویان رشته‌ی مامایی در این زمینه امری مهم است. مطالعه‌ی حاضر در نیمسال دوم تحصیلی 1390-91 با هدف تعیین نگرش دانشجویان مامایی دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به طب گیاهی و کاربرد آن در مامایی انجام شد. نتایج مطالعه، نشان‌دهنده‌ی علاقه‌مندی افراد به آموختن طب گیاهی و کمبود آموزش‌های آکادمیک در این زمینه بود. همچنین مشخص شد که یک‌چهارم افراد موارد کاربرد طب گیاهی در مامایی را نمی‌دانستند. به نظر می‌رسد که آموزش‌های آکادمیک ناکافی و عدم دسترسی به منبع قابل اعتماد برای تجویز داروهای گیاهی می‌تواند بر توانایی دانشجویان مامایی در استفاده از طب گیاهی برای درمان بیماران تأثیرگذار باشد.

واژگان کلیدی: طب گیاهی، نگرش، کاربرد، دانشجویان مامایی

1- کارشناس ارشد مامایی، مربی گروه

مامایی، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، اهواز، ایران.

تلفن و پست الکترونیک: 09166042247

somayemakvandi@gmail.com

2- دانشجوی کارشناسی ارشد مامایی،

دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، کمیته‌ی

تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی

جندی‌شاپور واحد بین‌الملل اروند، آبادان،

ایران.

تلفن و پست الکترونیک: 09163049833

zargar-s@ajums.ac.ir

*نویسنده‌ی مسؤول:

سمیه مکوندی، ایران، اهواز، فرهنگ‌شهر،

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، دانشکده‌ی

پرستاری و مامایی، گروه مامایی

تلفن و پست الکترونیک: 09166042247

somayemakvandi@gmail.com

تاریخ پذیرش: 91/4/17

تاریخ دریافت: 91/3/27

که پیشنهاد شده است با گنجاندن سرفصل‌هایی در کتب درسی آن‌ها، اطلاعات کافی برای رویارویی با این مسأله در اختیار آن‌ها قرار داده شود (9). با نظر به مطالعات متعدد در مورد کاربرد روزافزون طب سنتی و به‌خصوص شاخه‌ی طب گیاهی در علم مامایی و با توجه به اینکه بر طبق مطالعات تقریباً نیمی از استفاده‌کنندگان طب سنتی زنان سنین باروری می‌باشند (10)، ارزیابی آگاهی و نگرش ماماها و دانشجویان رشته‌ی مامایی به‌عنوان گروهی از کادر پزشکی در این زمینه امری مهم است؛ چرا که شناخت طب سنتی ایران به آن‌ها کمک می‌کند که در برخورد با بیماران علاقه‌مند یا استفاده‌کنندگان از این روش‌ها مشاوره‌ی درست‌تری را ارائه دهند. لذا مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین نگرش دانشجویان مامایی دانشگاه علوم پزشکی اهواز نسبت به طب گیاهی و کاربرد آن در مامایی انجام شد. بر این اساس، پرسش‌نامه‌ای بر اساس مطالعه‌ی زو (Xu) و همکاران (2008) که در کانادا نگرش دانشجویان پزشکی را در مورد طب گیاهی ارزیابی کرده بودند، برای مطالعه‌ی حاضر طراحی شد (11).

ترجمه‌ی پرسش‌نامه و روایی آن توسط چهار نفر از محققین باتجربه در زمینه‌ی طب گیاهی تأیید شد. پایایی پرسش‌نامه‌ها از طریق ارزیابی همزمان با ضریب همبستگی معادل 0/9 مورد تأیید قرار گرفت. روش نمونه‌گیری به‌صورت خوشه‌ای بود؛ به این‌صورت که دانشجویان ورودی هر سال یک خوشه‌ی مجزا در نظر گرفته شدند. در نهایت، 100 نفر از دانشجویان مامایی دانشگاه علوم پزشکی اهواز در نیمسال دوم تحصیلی 1390-91 پرسش‌نامه‌ها را پس از اخذ رضایت‌نامه‌ی محرمانه تکمیل کردند. اطلاعات پرسش‌نامه در سه قسمت طراحی شده بود. بخش اول شامل اطلاعات دموگرافیک بود. در قسمت دوم، پنج سؤال مربوط به نگرش کلی و میزان علاقه‌مندی جمعیت مورد مطالعه نسبت به طب گیاهی قید شده بود. این سؤالات با مقیاس 5

طب مکمل و جایگزین، شامل گروهی از مداخلات پزشکی است که به‌طور گسترده در دانشکده‌های پزشکی آموزش داده نمی‌شود و به‌طور معمول در بیمارستان‌ها در دسترس نمی‌باشد (1). مطالعات اخیر نشان می‌دهد که وسعت و شیوع استفاده از این روش‌ها حتی بدون مشورت و هماهنگی با پزشکان در حال افزایش است (2).

طب مکمل و جایگزین شاخه‌های متعددی دارد که از میان آن‌ها می‌توان به گیاه‌درمانی، ماساژدرمانی، طب سوزنی، کایروپراکتیک، یوگا، آیورودا و بسیاری دیگر اشاره کرد که اکثراً برخاسته از فرهنگ بومی و تاریخی ملل می‌باشد (3). طب سنتی ایران عمدتاً بر پایه‌ی استفاده از گیاهان دارویی می‌باشد.

گیاه‌درمانی دانشی کهنسال است که ریشه در اعماق تاریخ دارد. بسط و توسعه‌ی آن در کشور نه تنها یکی از راه‌های گسترش صنعت گیاهان دارویی است، بلکه بنا به توصیه‌ی سازمان جهانی بهداشت مناسب‌ترین راه برای دسترسی عموم به طب مطمئن و ارزان‌قیمت است (4). آشنا بودن پزشکان با درمان‌های مکمل بسیار مهم است. نظام‌های برنامه‌ریزی آموزشی در کشورهای پیشرفته برآند تا با گنجاندن دوره‌هایی از آموزش طب مکمل و جایگزین در برنامه‌ی درسی دانشجویان خود، به پزشک و بیمار کمک کنند تا در مورد بهترین روش درمانی با حداقل عوارض تصمیم‌گیری نمایند (5 و 6).

پزشکان و دانشجویان گروه‌های پزشکی باید اطلاعات جامعی در این زمینه دارا بوده و پاسخگوی سؤالات بیمار خود باشند (7) سوتر (Suter) و همکاران (2004) طی مطالعه‌ای نشان دادند که پزشکان یکی از دانشگاه‌های بزرگ کانادا آگاهی کمی در مورد فواید و مضرات طب گیاهی دارند (8). در بررسی‌های به‌عمل‌آمده در میان دانشجویان پزشکی آمریکا مشخص شد که اطلاعات و برداشت ناکافی از میزان ایمنی و اثربخشی درمان‌های طب سنتی وجود دارد

کسب می‌کردند. 25 درصد (25 نفر) افراد موارد کاربرد طب گیاهی در مامایی را نمی‌دانستند. از میان سایر موارد به ترتیب دیسمنوره (39 درصد)، درمان نازایی (28 درصد) و خونریزی‌های غیر طبیعی رحمی (18 درصد) بیشترین فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده بودند.

بحث

گسترش روزافزون استفاده از طب مکمل در سراسر جهان نیاز به شناخت دقیق مبانی، اصول و کاربرد صحیح آن را از سوی جامعه‌ی پزشکی غیر قابل اجتناب ساخته است (12). خوشبختانه اکثر دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه نیز نسبت به آموزش فواید و مضرات طب گیاهی ابراز علاقه‌مندی کرده بودند.

در مطالعه‌ی نقیعی و همکاران (1386) مشخص شد که تمایل به یادگیری روش‌هایی چون گیاه‌درمانی در دانشجویان علوم پزشکی بیش از 60 درصد بوده است (13). با وجود تمایل بالا به یادگیری این مقوله، میزان آشنایی با منابع مربوطه کم بوده است و بسیاری از شرکت‌کنندگان متذکر عدم وجود مباحث مربوط به گیاهان دارویی در کتب درسی خود شده بودند. علی‌رغم عدم آموزش‌های آکادمیک، آگاهی نسبتاً خوبی در خصوص موارد کاربرد طب گیاهی در حرفه‌ی مامایی در میان 75 درصد دانشجویان وجود داشت. این نتایج با یافته‌های مطالعه‌ی زو و همکاران (2008) در کانادا در مورد میزان علاقه‌مندی دانشجویان حرفه‌ی پزشکی نسبت به یادگیری طب گیاهی همسو می‌باشد (11).

در مطالعه‌ی فارنهام (Furnham) و همکاران (2003) 27/8 درصد از دانشجویان پزشکی از مبانی چندگانه‌ی طب مکمل اطلاع داشتند که بیشترین میزان آگاهی مربوط به شاخه‌ی طب گیاهی بود (14). با آنکه در سالیان اخیر همگام با رویکرد جهانی به طب مکمل طب سنتی ایران نیز

قسمتی لیکرت که عدد یک بیانگر گزینه‌ی «اصلاً» و عدد پنج نشان‌دهنده‌ی گزینه‌ی «بسیار زیاد» بود، سنجیده می‌شد. قسمت آخر شامل سؤالاتی در مورد حیطة‌ی مورد علاقه جهت یادگیری، منابع مورد استفاده برای استفاده و تجویز داروهای گیاهی، چند سؤال باز در خصوص موارد کاربرد طب گیاهی در مامایی و دلایل عدم استفاده از طب گیاهی از نظر جمعیت مورد مطالعه بود.

داده‌ها با استفاده از SPSS نسخه‌ی 15 و آماره‌های توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از تجزیه و تحلیل آماری مشخص شد که میانگین سنی افراد $21/94 \pm 2/49$ سال بوده و 90 درصد در مقطع کارشناسی و 10 درصد در مقطع کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل بودند. سؤالات پنج‌گانه‌ی مربوط به نگرش کلی و میزان علاقه‌مندی دانشجویان نسبت به طب گیاهی بیانگر این بود که بیشترین امتیازها به ترتیب مربوط به میزان علاقه‌مندی افراد به آموختن طب گیاهی ($4/1 \pm 1$)، مفید بودن طب گیاهی در درمان بیماری‌ها از نظر ایشان ($3/6 \pm 1$)، توانایی افراد در آموزش بیماران در مورد استفاده از طب گیاهی ($1/9 \pm 0/8$)، آگاهی افراد از منابع اطلاعاتی طب گیاهی ($1/6 \pm 0/7$) و میزان آموزش آکادمیک در مورد طب گیاهی ($1/4 \pm 1$) می‌باشد.

همچنین مشخص شد که حیطة‌های طب گیاهی مورد علاقه‌ی افراد به ترتیب مربوط به آموختن تأثیرات درمانی گیاهان (58 درصد)، ویژگی‌های گیاهان دارویی (25 درصد)، تداخلات گیاهان دارویی با سایر داروها (10 درصد) و عوارض گیاهان دارویی (7 درصد) بود. 44 درصد (44 نفر) از افراد برای استفاده و تجویز داروهای گیاهی به بیماران منبع خاصی نداشتند، 29 درصد (29 نفر) از دوستان و خانواده و 12 درصد (12 نفر) از کتب مختلف و باقیمانده‌ی افراد (15 درصد) از اینترنت یا سمینارها اطلاعات لازم برای تجویز و استفاده از داروهای گیاهی را

تهران و باقری و همکاران (1384) در جمعیت زنان اصفهان نیز بیشترین طریقه‌ی آشنایی افراد با طب گیاهی از طریق اطرافیان بوده است (4،15). قابل ذکر است که برداشت‌های شخصی اطرافیان نسبت به این روش کمتر بر اساس شواهد علمی بوده و بر میزان صحت اطلاعات تأثیر گذاشته است و می‌تواند رویکرد و استفاده‌ی مناسب از طب گیاهی را مخدوش نماید. لذا به نظر می‌رسد که برنامه‌ریزی جهت طریقه‌ی آشنایی جامعه با طب گیاهی نیز اهمیت دارد (15). از محدودیت‌های این بررسی می‌توان به حجم نمونه‌ی نسبتاً کم آن اشاره کرد. امید است که در آینده تحقیقات گسترده‌تری در این خصوص انجام شود.

نتایج این مطالعه نشان داد علی‌رغم نبودن منبع آموزشی آکادمیک طب گیاهی برای دانشجویان مامایی به‌عنوان شاخه‌ای از گروه پزشکی، علاقه‌مندی بالایی برای آموزش آن در بین دانشجویان وجود دارد؛ کما اینکه آگاهی نسبتاً خوبی نیز در بین سه‌چهارم دانشجویان در خصوص موارد کاربرد طب گیاهی در مامایی به چشم می‌خورد. به نظر می‌رسد تدوین دوره‌های آموزش طب گیاهی در برنامه‌های درسی دانشجویان ضرورت داشته باشد.

در مجامع علمی و دانشگاهی کشور مطرح شده است و اگرچه دانشکده‌ی طب سنتی ایران رسماً گشایش یافته است، اما متأسفانه آموزش طب مکمل و به‌خصوص طب سنتی ایران هنوز در برنامه‌ی رسمی رشته‌های مختلف علوم پزشکی قرار ندارد (3،15). شناخت طب گیاهی توسط جامعه‌ی پزشکی و دانشجویان به آنان کمک می‌کند تا بیماران را راهنمایی کنند، خطرات و عوارض احتمالی آن را بدانند و توانایی ارائه‌ی مشاوره به بیماران را در این زمینه داشته باشند (9،16).

شناسایی منشأ آگاهی افراد از گیاهان دارویی و موارد استفاده از آن‌ها جهت روشن نمودن منشأ اطلاعاتی افراد در خصوص مصارف طب گیاهی دارای اهمیت است؛ چرا که با شناخت این موضوع می‌توان اطلاع‌رسانی را به‌طور مثبت و مؤثرتری انجام داد (4).

در مطالعه‌ی حاضر بیشترین منشأ اطلاعاتی افراد جهت شناخت داروهای گیاهی مربوط به اطلاعات اطرافیان و کمترین مورد مربوط به مطالعه‌ی کتاب‌ها بود. این مسأله، اهمیت گنجاندن مطالب مربوط به شاخه‌های طب سنتی و به‌خصوص طب گیاهی را در کتب دانشگاهی دانشجویان گوشزد می‌کند. در مطالعه‌ی صدیقی و همکاران (1383) در

References

- 1- Eisenberg DM, Kessler RC, Foster C, Norlock FE, Calkins DR, Delbanco TL. Unconventional medicine in the United States. Prevalence, costs, and patterns of use. *N Engl J Med* 1993;328(4):246-52.
- 2- Zollman C, Vickers A. ABC of complementary medicine. Users and practitioners of complementary medicine. *BMJ* 1999;319(7213):836-8.
- 3- Kayne SB, editor. *Traditional medicine: a global perspective*. London: Pharmaceutical Press; 2010.
- 4- Bagheri A, Naghdi Badi H, Maki zadeh M, Hemati AR, Movahedian F. Evaluation of using herbal medicine in Isfahan women population. *J Med Plants* 2005;4(15):10-20. (Persian)
- 5- Konefal J. The challenge of educating physicians about complementary and alternative medicine. *Acad Med* 2002;77(9):847-50.
- 6- Corbin Winslow L, Shapiro H. Physicians want education about complementary and alternative medicine to enhance communication with their patients. *Arch Intern Med* 2002;162(10):1176-81.
- 7- Silverstein DD, Spiegel AD. Are physicians aware of the risks of alternative medicine? *J Community Health* 2001;26(3):159-74.
- 8- Suter E, Verhoef M, O'Beirne M. Assessment of the information needs and use of information resources on complementary and alternative medicine by Alberta family physicians. *Clin Invest Med* 2004; 27(6):312-5.
- 9- Chez RA, Jonas WB, Crawford C. A survey of medical students' opinions about complementary and alternative medicine. *Am J Obstet Gynecol* 2001;185(3):754-7.
- 10- Owusu-Daaku FTK, Smith FJ. Health-seeking behavior: perspective of Ghanaian women in London and Kumasi. *International Journal of Pharmacy Practice* 2005;13(1):71-6.
- 11- Xu S, Levine M. Medical residents' and students' attitudes towards herbal medicines: a pilot study. *Can J Clin Pharmacol* 2008;15(1):e1-4.
- 12- Kessler RC, Davis RB, Foster DF, Van Rompay MI, Walters EE, Wilkey SA. Long-term trends in the use of complementary and alternative medical therapies in the United States. *Ann Intern Med* 2001;135(4):262-8.
- 13- Naghibi Harat Z, Jalali N, Zarafshar M, Ebadiani M, Karbakhsh M. A glance on iranian traditional medicine and medical students perspective. *Iran J Med Ethics Hist Med* 2008;1(3):45-55. (Persian)
- 14- Furnham A, McGill C. Medical students' attitudes about complementary and alternative medicine. *J Altern Complement Med* 2003;9(2):275-84.
- 15- Sadighi J, Maftoon F, Ziaei SA. Herbal medicine: Knowledge, attitude and practice in Tehran. *J Med Plants* 2005;4(13):11-8. (Persian)
- 16- Marcus DM. How should alternative medicine be taught to medical students and physicians? *Acad Med* 2001;76(3):224-9

Midwifery students' attitudes towards herbal medicine and its application in obstetric

Somayeh Makvandi MS^{1*}, Shirin Zargar Shoushtari MS²

1- MS of Midwifery, Lecturer, Department of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Ahvaz branch of Islamic Azad university, Ahvaz, Iran.

2- MS student of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Student Research Committee, Arvand international branch of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Abadan, Iran.

*Corresponding Author:
Somayeh Makvandi, Department of Midwifery, School of Nursing and Midwifery, Ahvaz branch of Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.
Tel: 09166042247
Email:
somayemakvandi@gmail.com

Abstract

Knowledge of herbal medicine by the physicians and medical students is essential for patients' consultation. Due to the increasing use of herbal medicine in obstetric and considering that according to studies almost half of the users of traditional medicine are women of reproductive age, assessing the knowledge and attitudes of midwives and midwifery students in this field is essential. This study was done in the second academic semester to determine the attitude of midwifery students of Ahvaz university of Medical Sciences about herbal medicine and its application in obstetric in 2012. The results of this study showed the interest in learning herbal medicine and a lack of academic training in this field. It was also found that a quarter of students did not know the application of herbal medicine in obstetrics. It seems that inadequate academic training and no access to a reliable source for herbal medicines can effect on the ability of midwifery students in the use of herbal medicine for treatment of patients.

Key words: herbal remedies, attitude, application, midwifery students

Received: 16.06.2012

Accepted: 07.07.2012